

вовая база / А. Дрякин // Право и управления. XXI век. – 2015. – №1 (34). – С. 92-96.

23. Kamrava M. Mediation and Saudi Foreign Policy / Mehran Kamrava // Orbis. – 2013. – 57(1). – P. 152-170.

УДК 355.01

Целуйко В.О.

Харківський національний
університет імені В.Н. Каразіна

РОЛЬ ВЕЛИКИХ МІСТ У СУЧАСНИХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТАХ.

Частина 1.

Досліджується феномен перенесення бойових дій до великих міст у сучасних збройних конфліктах. Перша частина статті присвячена військовій складовій. Запропонована змішана класифікація населених пунктів з використанням елементів пострадянської та англосаксонської військової думки. Розглядаються військові причини перенесення бойових дій до великих міст та поширені форми таких бойових дій.

Ключові слова: велике місто, сучасні збройні конфлікти, штурм, осада, блокада.

Целуйко В.А.

РОЛЬ БОЛЬШИХ ГОРОДОВ В СОВРЕМЕННЫХ ВООРУЖЕННЫХ КОНФЛИКТАХ. Часть 1.

Исследуется феномен перенесения боевых действий в большие города в современных вооруженных конфликтах. Первая часть статьи посвящена военной составляющей. Предложена смешанная классификация населенных пунктов с использованием элементов постсоветской и англосаксонской военной мысли. Рассматриваются военные причины перенесения боевых действий в большие города и распространенные формы таких боевых действий.

Ключевые слова: большой город, современный вооруженный конфликт, штурм, осада, блокада.

Tseluyko V.

THE ROLE OF LARGE CITIES IN MODERN ARMED CONFLICTS

Part 1.

The phenomenon of combat transfer into large cities in modern armed conflicts is examined in this Article. The first part of the Article is devoted to their military component. The mixed classification of populated locations applied with elements of Post-Soviet and Anglo-Saxon military science is introduced. Military purposes for transfer of armed actions into a large cities as well as a wide spread forms of such actions are considered.

Keywords: large city, modern armed conflict, assault, siege, blockade.

Війна на Донбасі стала для Української держави важким випробуванням. Збройні Сили, які деградували протягом понад двох десятиліть Незалежності зіткнулися з потужним ворогом в особі місцевих сепаратистів, російських найманців та кадрових військових російської армії. Не зважаючи на вкрай несприятливі стартові

умови, Збройні Сили України разом із формуваннями інших силових відомств і добровольчими формуваннями змогли стабілізувати лінію фронту, при цьому під контроль України повернулися декілька великих міст та агломерацій (Маріуполь, Краматорська та Лисичансько-Северодонецька агломерації). Але на непідконтрольній території ОРДЛО залишилися великі міста та агломерації, у тому числі й два обласних центри Донбасу.

Уже звільнення Слов'янська наочно продемонструвало, що конфлікт на Донбасі не є унікальним, а вписується в загально-світовий тренд перенесення бойових дій в урбанізовані зони. Кілька штурмів міста Грозний російськими та чеченськими формуваннями, багатомісячні битви за Мосул, Алеппо, Дамаск та інші великі міста стали візитною карткою сучасної війни. Тому дослідження різних аспектів збройного протистояння у великому місті потребує наукового осмислення та формулювання практичних рекомендацій. Ця тенденція знайшла відбиття в появі нового напрямку сучасної воєнної науки – воєнної урбаністики.

У першій частині статті буде розглянуто поняття «велике місто» та суто військові фактори, які спричинили перенесення сучасних бойових дій переважно в урбанізовану місцевість, а також військові наслідки цього феномена. В наступних частинах статті будуть розглянуті політичні, соціальні та економічні причини й наслідки, а також будуть зроблені узагальнення.

Проблематика перенесення бойових дій до великих міст у військовому плані знайшла відбиття в узагальнюючих роботах, однією з яких є широко відома робота Л. Дімарко «Concrete Hell» (видана російською під назвою «Уличные бои») [1], в статутах і роботах з тактики [2; 3; 4; 5, с.149-153, 247-257], творах з окремих питань вуличних боїв [6, с.7-64; 7, с. 169-189; 8; 9; 10; 11; 12]. У цих роботах ретельно розглядаються форми та тактика ведення бойових дій на урбанізованій місцевості, але питанню, чому саме наприкінці ХХ–початку ХХІ ст. бойові дії змістилися переважно до великих міст не приділено достатньої уваги.

Спочатку слід з'ясувати, що під «великим містом» розуміє військова наука. Радянські [3, с.7] та пострадянські джерела [4, с.4] пропонують класифікацію, згідно з якою, міста розділяються на: *малі* (до 50 тис. мешканців), *середні* (від 50 до 100 тис. мешканців) та *великі* (понад 100 тис. мешканців). Така класифікація є недостатньою, тому що «велике місто» від 100 тис. мешканців за своїми тактичними (соціальними, політичними, економічними) властивостями може суттєво відрізнитися від «великого міста» з 10 млн. мешканців.

Статут армії США «Комбіновані операції на урбанізованій місцевості» пропонує таку класифікацію населених пунктів: *Villages* (до 3 тис. мешканців), *Towns* (3-100 тис.), *City* (100 тис. – 1 млн.), *Metropolis* (1-10 млн.) та

Megalopolis (понад 10 млн. мешканців) [2, р. 1-2]. Таким чином, радянське «велике місто» поєднує американські *City*, *Metropolis* та *Megalopolis*. У цій статті ми будемо використовувати термін «велике місто» як узагальнююче, коли знадобиться більш точна акцентуація, використовуватимемо американську класифікацію великих міст.

Хоча і радянська (пострадянська), і американська класифікації міст прив'язувалися до населення, але, з військової точки зору, більш важливою є периметр та площа міста, характер і щільність забудови. Так, в радянському джерелі наводиться приблизна залежність периметру міських кордонів від чисельності населення міста: місто в 50 тис. мешканців – 15 км периметру, 100 тис. – 25 км [3, с. 7]. Але фактично чисельність населення не дуже сильно корелює з цими параметрами у різних регіонах світу. Так, площа міста Грозний перед розвалом Радянського Союзу дорівнювала площі міста Харків з населенням учетверо більшим, що було пов'язано з забудовою чеченської столиці переважно будинками приватного сектору, на відміну від Харкова з великою кількістю багатоповерхівок. Якщо порівнювати міста різних континентів, то така кореляція буде ще більш розумною.

Серед класичних причин перенесення бойових дій до урбанізованої місцевості можна вказати роль великих міст у стратегічному та оперативному масштабах.

Велике місто – це територія компактного проживання значних мобілізаційних ресурсів. Такі міста можуть бути важливими промисловими центрами, у тому числі й військово-промисловими та випускати продукцію подвійного призначення. Часто велике місто відіграє роль вузла наземних, водних і повітряних комунікацій. Ці фактори зумовлюють військове значення великих міст. Крім того, такі міста як політичні, економічні, демографічні центри також підвищують своє значення в стратегічній площині.

Крім цих факторів, сучасні збройні конфлікти додали нових аргументів на користь зміщення бойових дій в урбанізовану зону. Мова йде про те, що у сучасних конфліктах важливу роль відіграють іррегулярні та недержавні збройні формування. Особливість таких формувань полягає в тому, що вони є переважно піхотними або моторизованими піхотними. Тобто такі формування є вкрай вразливими до ураження важким озброєнням, як то авіацією, артилерією та бронетехнікою на відкритій місцевості.

Більше того, багато регулярних формувань у країнах третього світу не дуже відрізняються за своїм озброєнням та технікою від недержавних. У багатьох таких країнах регулярна армія переважно представлена піхотою на джипах, повнопривідних пікапах та вантажівках. Така ситуація зумовлена відносно низькою ціною такої техніки порівняно з броньованою, а також її більшою мобільністю, яка в деяких ситуаціях є визначальною. Так, останній період війни Лівії та Чаду наприкінці 80-х років минулого століття отримав назву «Війна Тойот» завдяки широкому та ефективному використанню чадською армією цих повнопривідних автомобілів. Після цієї війни «Війна Тойот» стала типовою для багатьох сучасних збройних конфліктів. Разом із цим, такі моторизовані регулярні формування також є вразливими до ураження важким озброєнням.

Вразливість піхоти й моторизованої піхоти змушує її шукати укриття, і будівлі займають перше місце серед них, забезпечуючи піхоті, а іноді й її техніці, маскування та захист від уламків авіаційних бомб, ракет, артилерійських снарядів та мін. Чим більше укриттів та чим вони міцніші, тим більшу зацікавленість така місцевість викликає у піхоті. Очевидно, що саме великі міста є територією великої концентрації таких укриттів. Така ситуація ще більше сприяє піхотним формуванням, якщо у місті є розвинуті підземні комунікації або старі катакомби, придатні для переміщення загонів, а особливо метрополітен. Підземні споруди є ще більш надійними укриттями, ніж будівлі.

На сучасному полі бою для армії розвинутої країни дуже важливу роль відіграє розвідка, яка використовує широкий спектр технічних засобів на різних фізичних принципах. Від наземних радіолокаційних та тепловізійних станцій до потужних і дорогих розвідувальних авіаційних (включаючи безпілотні) та космічних комплексів. І саме в місті, особливо великому, з великою кількістю будівель і підземних комунікацій ефективність цих потужних засобів розвідки виявляються мінімальною. Більш того, місто як територія великої концентрації цивільного населення та цивільного автотранспорту дозволяє піхотним та моторизованим формаціям маскуватися на фоні цивільних громадян.

Додатковим військовим привабливим фактором для піхоти у місті як поля бою є обмежені можливості у використанні супротивником броньованої техніки. На

відміну від відкритої місцевості в населених пунктах, броньована наземна техніка змушена переміщуватися вулицями, парками, майданами, іноді дворами, тому що будівлі та інші споруди обмежують її рух. При цьому навіть доступні напрями руху можуть бути перекриті штучними загородами: барикадами, ровами, мінними загородами, залишками знищених будівель тощо. Розчищення цих штучних загород вимагає відповідних інженерних підрозділів, техніки та часу, що залишає механізовані підрозділи без їх важливої тактичної переваги – швидкості.

Серед інших вад броньованої техніки у місті можна виділити поганий огляд в тривимірному просторі бою у місті. Це дозволяє супротивнику наблизитися до броньованих цілей майже впритул, і навіть піхотне прикриття не забезпечує безпеку танків та БМП. Також слід врахувати, що на озброєння броньованої техніки накладаються певні обмеження в плані її ефективності. Так, танки мають обмежений кут підйому гармат, що не дозволяє їм вражати цілі на верхніх поверхнях будівель, які знаходяться недалеко. Озброєння БМП та БТР не завжди здатне ефективно вразити цілі в бетонних, кам'яних та цегляних будівлях.

Таким чином, бронетехніка дійсно має суттєві обмеження своєї ефективності під час ведення бойових дій у місті, що підвищує шанси регулярної, іррегулярної або недержавної піхоти під час зіткнення з механізованими формуваннями, які на відкритій місцевості були б здатні швидко та без великих втрат знищити такі легкі піхотні формації. Більш того, саме у місті значно підвищується ефективність легких піхотних протитанкових засобів.

Ще наприкінці Другої світової війни німецька армія під час оборони великих міст, особливо таких, як Будапешт, Бреслау та Берлін, продемонструвала високу ефективність легких і дешевих піхотних протитанкових засобів, таких як «Панцерфауст» для ураження радянських танків і самохідних гармат. При цьому таку високу ефективність вони демонстрували навіть в руках нашвидкуруч навчених підрозділів ополчення – «Фольксштурму», хоча у бойових діях на відкритій місцевості ці протитанкові засоби мали набагато меншу ефективність. Це було пов'язане з тим, що в місті піхотинці мали змогу наблизитися до своїх цілей на необхідну відстань, залишаючись при цьому замаскованими та захищеними стінами будівель. Крім того,

досить повільні темпи розвитку наступу механізованих формувань у місті дозволяли піхотинцям безпечно перекидати свою резерви, у тому числі й протитанкові команди «винищувачів танків».

Наприкінці ХХ ст., не зважаючи на значне якісне зростання бронетехніки порівняно з періодом Другої світової війни, піхота з дешевими протитанковими гранатометами на цивільному транспорті продемонструвала високу ефективність в ураженні ворожих броньованих цілей. Так, іранські ополченці з «Басіджу» використовували команди «винищувачів танків» на мотоциклах під час війни з Іраком в 1980-х роках. Чеченські «винищувачі» використовували цивільний автомобільний транспорт.

Громадянська війна в Сирії (починаючи з 2011 р.) дала приклад масованого використання повстанською піхотою не лише дешевих і простих протитанкових гранатометів, а й керованих протитанкових ракетних комплексів. Ці компактні та досить легкі засоби ведення війни дозволяють піхотинцям, не втрачаючи своїх маскувальних та мобільних якостей, значно збільшити дистанцію ураження броньованих цілей. Не дивно, що в Сирії кількість знищених за допомогою цих комплексів бронєодиниць сягає кількох сотень.

Ще одним сучасним засобом боротьби піхотинців з бронетехнікою стали керовані міни та фугаси. Масштаби їх використання в Іраку (де бойові дії часто велися коаліційними силами НАТО в містах та селах) сягнули таких розмірів, що натівські армії були змушені складати багатомільярдні контракти для закупівлі спеціалізованих бронемашин з підвищеним протимінним захистом (MRAP).

Таким чином, саме великі міста є для регулярних, іррегулярних і недержавних піхотних і моторизованих піхотних формувань найбільш безпечним полем бою у разі зіткнення з супротивником, який має достатньо важкого озброєння. Фактично це єдине поле бою, де такі легкі формування можуть ефективно боротися з технічно розвинутим супротивником. Оборона Алеппо, Мосулу, передмість Дамаску, які тривали місяцями та роками наочно продемонстрували, що легка піхота в великому місті є дуже «твердим горішком». Навіть коли супротивник активно використовує бойову авіацію, артилерію та хімічне озброєння, не рахуючись з жертвами серед цивільного населення.

Стосовно сучасних форм бойових дій у великих містах, то вони залежать від сил та засобів сторін, їх цілей, розмірів міста, чисельності його населення, характеру забудови та інших факторів. Така ситуація призводить до того, що кожна битва за *City* та *Metropolis* стає унікальною, що зумовлює її перебіг та результат. Бойових дій в *Megalopolis* ще не відбувалося, але враховуючи нестабільність в багатьох країнах світу та стрімку урбанізацію, можна вважати, що це питання недалекого майбутнього.

Можна виділити декілька основних форм бойових дій у місті:

1. Швидке захоплення міста. Використовується регулярними, іррегулярними та недержавними формуваннями, коли для цього є сприятливі умови. У першу чергу завдяки слабкості супротивника. Переваги такого методу встановлення контролю над містом дуже значні:

а) швидкість операції, яка дозволяє тримати ініціативу й не давати супротивнику часу для мобілізації своїх людських і матеріальних ресурсів, а також швидко вивільнити свої сили для операцій в інших місцях після захоплення міста;

б) можливість уникнути великих втрат серед особового складу атакуючих збройних формувань;

в) можливість уникнути значних втрат серед мирного населення та руйнувань індустріальних, інфраструктурних і житлових об'єктів;

З іншого боку, якщо рішення базувалося на хибному підґрунті, такий метод може мати зворотній результат і обернутися великими втратами особового складу, техніки, цивільного населення та руйнуваннями, як це було на початку «Новорічного штурму» міста Грозний частинами російської армії взимку 1994-1995рр.

2. Штурм. Використовується, коли супротивник зміг організувати оборону міста, але наявні сили армії, що атакує, дозволяють встановити над ним контроль за короткий термін. Штурм надає ті самі переваги, що й швидке захоплення міста, але втрати серед особового складу, населення та руйнування можуть бути значними. Крім того, штурм міста, особливо великого, потребує значних сил і часу на його підготовку. Коли сил не вистачає, чи є брак часу, а швидко захопити місто немає можливості, використовують такі дві форми бойових дій: блокада та облога.

3. Блокада. Блокада передбачає ізоляцію міста та в першу чергу його гарнізону від

резервів і матеріального постачання. Також важливим завданням блокади є унеможливити активні дії гарнізону, наприклад, на комунікаціях супротивника, який оминув місто й розвиває наступ у глибину території. Переваги блокади в тому, що втрати особового складу, техніки, цивільного населення та руйнування можуть бути мінімізовані, але лише за умов пасивної поведінки гарнізону. В ідеалі через певний час гарнізон сам капітулює через брак харчів та/або води, можливо, під тиском цивільного населення, та передасть місто неушкодженим.

Але якщо гарнізон веде себе активно, то блокада може обернутися провалом зі значними втратами. Успіху дій гарнізону сприяє недостатня щільність блокуючих військ, нестача резервів у супротивника, дії деблокуючих сил ззовні, сама специфіка дій гарнізону по «внутрішнім лініям», а супротивника на «зовнішніх лініях», що дозволяє гарнізону швидко перекидати свою резерви та змінювати напрямки ударів. Ця проблема особливо гостро стоїть під час блокади великих міст, особливо *Metropolis* та *Megalopolis* з їх значними периметрами забудованої території і особливо за наявності великих передмість або агломерації.

У цілому якісна блокада може потребувати значної кількості військ, які будуть приречені на пасивність упродовж тривалого часу. Тому якщо є можливість, замість блокади використовують облогу. Серед відомих блокад постбіполярного світу слід згадати блокади Сараєво та Біхача у Боснії у першій половині 1990-х років, які проводили сербські збройні формування, і які не досягли своїх цілей у зв'язку з поразками сербів на інших фронтах. При цьому варто відзначити активні дії гарнізону Біхача у сербське зазілля під час хорватської операції «Буря» з розгрому самопроголошеної Республіки Сербська Країна.

4. Облога. Якщо блокада це переважно пасивний метод оволодіння великим містом, то осада поєднує блокаду з поступовими локальними штурмами певних частин міста. Тобто коли взяти ціле місто штурмом немає можливості, то його беруть поступово квартал за кварталом, район за районом. А щоб супротивник не мав можливості нарощувати сили гарнізону, доставляти матеріальні засоби, вивозити поранених, місто блокується. Сам така облога, якій передують блокада, виявляється більш ефективною. Так, під час Першої російсько-чеченської війни росіяни намагалися взяти Грозний

взимку 1995 р. без його блокування, що дозволяло чеченцям підтримувати обороноздатність гарнізону та вивести його, коли можливості із захисту столиці були вичерпані. А от під час Другої війни росіяни спочатку блокували Грозний, а потім почали його поступово захоплювати. В результаті гарнізон міста швидше втратив здатність оборонятися, а під час прориву з оточення зазнав дуже значних людських втрат, у тому числі й серед командного складу. З іншого боку, те, що частина піхоти гарнізону все-таки прорвалася у гори, продемонструвало, що щільність блокади була недостатня.

Облога в багатьох сучасних збройних конфліктах є поширеною формою бойових дій технічно оснащеної механізованої армії проти легких формувань у містах. Можна назвати три битви за Фаллуджу та битву за Мосул в Іраку, битви за Алеппо, Дамаск, Ракку, Дер-ез-Зор та інші великі міста в Сирії. До облоги можна віднести й визволення міст Слов'янськ та Краматорськ українськими військами. При цьому прорив гарнізону дозволив, з одного боку, уникнути додаткових жертв серед громадян України та руйнувань, а з іншого – негативно вплинув на перспективи визволення Донецька.

5. Позиційні бойові дії. Коли сторони не мають можливості суттєво змінити свої зони контролю у великих містах, вони переходять до тривалих позиційних дій, які можуть поєднуватися зі спалахами наступальної активності однієї чи кількох сторін у форматі локальних штурмів певних частин міста, а також розвідувально-диверсійними діями за невисокої щільності військ сторін на фронті. Позиційна війна носить переважно вимушений характер, тому коли якась зі сторін отримує додаткові переваги, вона переходить до більш активних дій. Прикладом можуть бути бойові дії в Алеппо, де тривалий позиційний період змінився наступом урядових сил, контрнаступом повстанців і знову наступом армії Асада, який призвів до захоплення повстанської східної частини міста. Також у столиці Сомалі Могадишо був тривалий період позиційного протистояння між військами ООН та ісламістами аш-Шабаб, який закінчився наступом військ ООН та звільненням міста. В конфлікті на Донбасі на сьогодні поширені позиційні дії в передмістях донбасівської агломерації Донецьк-Макіївка-Горлівка.

6. Бої за контроль над містом. Шоста форма має місце під час збройного протистояння між регулярними (місцевими чи іноземними) та іррегулярними формуван-

нями, з одного боку, та недержавними – з іншого. Суть цієї форми полягає у тому, що «контроль над містом» є досить відносна категорія: для повного контролю слід мати високу щільність військ на кожному квадратному кілометрі міської забудови. А це потребує такої колосальної кількості військ, якщо мова йде про *Metropolis* та *Megalopolis*, яка переважно не може бути виділена для цієї місії. Тому в реальному житті контроль над великим містом і має відносний характер і завжди є компромісом між задіяними для цього силами й допустимою щільністю контролю. Тобто регулярні формування та їх іррегулярні помічники змушені змиритися з тим, що на території великого міста будуть «сірі зони», де зможуть базуватися недержавні збройні формування.

Якщо державних сил недостатньо, вони змушені віддати ініціативу недержавному супротивнику і обмежитися контролем над окремими об'єктами у місті. Так, у Могадишо довгий час зона контролю уряду та військ ООН обмежувалася морським портом, аеропортом, Президентським палацом та вулицями, які їх поєднували. У такому випадку частина міста фактично є територією під контролем супротивника.

Якщо сил дещо більше і командування державних формувань не хоче віддавати ініціативу, воно проводить рейди в «сіру зону»: засідки спецпризначенців, адресні та масові «зачистки». Такі активні дії тримають супротивника у напруженні і зменшують його активність. Зі свого боку, недержавні формування намагаються нападами та загрозою певним об'єктам розпорошити державні сили і цим зменшити їхні резерви для активних дій у «сірій зоні». Тобто боротьба за контроль над містом – це боротьба за ініціативу, територію, ресурси та резерви.

Важливим елементом контролю над великим містом є контроль над його периметром. Так, у серпні 1996 р. не зважаючи на майже 20-тисячний гарнізон силових структур Росії в місті Грозний та його передмістях, чеченські формування почали операцію «Джихад», ввели близько 1,5 тис. бойовиків у місто завдяки недостатній щільності російських підрозділів по периметру та поєднавшись з місцевими бойовиками, нанесли Росії болючих втрат, змусили сісти за стіл перемовин і нав'язали Росії вигідні Чечні умови.

Підсумовуючи вищесказане можна зробити такі висновки:

1. Перенесення бойових дій до урбанізованої зони взагалі та великих міст, зокрема в сучасному світі носить об'єктивний характер.

2. Серед суто військових причин цього процесу слід підкреслити, що для багатьох збройних формувань велике місто є майже єдиним полем бою, де вони здатні ефективно протистояти технічно більше потужному супротивнику. При цьому це характерно як для недержавних та іррегулярних формувань, так і багатьох регулярних формувань країн Третього світу.

3. Сучасне збройне протистояння в великому місті має різноманітні форми, які зумовлені конкретними військовими та невійськовими факторами. У свою чергу від форми та інтенсивності бойових дій залежать політичні, соціальні та економічні наслідки, про що докладніше буде досліджено в наступних частинах статті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Димарко Л. Уличные бои. Специфика подготовки и ведения – от Сталинграда до Ирака / Луис Димарко – М.: Эксмо, 2014. – 240 с.
2. FM 3-06.11 (FM 90-10-1) Combined Arms Operations in Urban Terrain // Headquarters Department of the Army – Washington, DC – 2002. – 644 p.
3. Шовколович А.К. Боевые действия мотострелкового батальона в городе / А.К. Шовколович, Ф.И. Конасов, С.И. Ткач. – М.: Воениздат, 1971. – 192 с.
4. Организация и ведение боя в городе. Учебное пособие. – Харків: Благодійний фонд «Мир і порядок», 2015. – 158 с.
5. Боевой устав по подготовке и ведению общевойскового боя. Часть 2. Батальон, Рота / под ред. А.Д. Вавилова – М.: Воениздат, 2006. – 700 с.
6. Дах Г. фон. Техніка бою. Том 2, частина 1. Бій за особливих обставин / Ганс фон Дах. – Львів: «Астролябія», 2015. – 168 с.
7. Дах, Г. фон. Техніка бою. Том 2, частина 2. Боротьба у горах. Контрдиверсійні операції / Ганс фон Дах. – Львів: «Астролябія», 2016. – 224 с.
8. Jones T.A. Attack Helicopter Operations in Urban Terrain / Timothy A. Jones. – Fort Leavenworth, Kansas: School of Advanced Military Studies United States Army Command and General Staff College, 1996. – 57 p.
9. Nussio R.J. Tanks in the Street: Lessons Learned Through Bytes not Blood / Ricky J. Nussio. – Fort Leavenworth, Kansas: School of Advanced Military Studies United States Army Command and General Staff College, 2000. – 43 p.
10. Harris M.J. Tanks: Fulfilling A Role In Military Operations In Urban Terrain (Mout) / Michael J. Harris. – Fort Leavenworth, Kansas: School of Advanced Military Studies United States Army Command and General Staff College, 1998. – 56 p.
11. Lapham C.A. Colossus on Main Street: Tactical Considerations of Heavy Armor and Future Mout Doctrine / Curtis A. Lapham. – Fort Leavenworth, Kansas: School of Advanced Military Studies United

States Army Command and General Staff College, 1996. – 54 p.
12. Grime W.C. Heavy Artillery: Military Operations in Urban Terrain (MOUT) / Wayne C. Grime. Fort

Leavenworth, Kansas: School of Advanced Military Studies United States Army Command and General Staff College, 1999. – 72 p.

УДК 327

Гарбар О. О.

Київський національний
університет культури і мистецтв

ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «НАЦІОНАЛЬНІ ІНТЕРЕСИ» ТА ЧИННИКИ ЇХ ФОРМУВАННЯ

Розглядаються структуроутворювальні фактори, що впливають на формування, розвиток, змінність та визначення національних інтересів держав, котрі існують у системі міжнародних відносин. Сформовано перелік найбільш суттєвих чинників, які впливають на державні інтереси. Доводиться, що поняття «національні інтереси» є змінним та анархічним за своєю природою, особливо під час процесу глобалізації, яка ще більше взаємопов'язує всі компоненти в системі міждержавних відносин. Пропонується нове визначення терміна «національні інтереси», виходячи з його комплексного розуміння.

Ключові слова: національні інтереси, система міжнародних відносин, історична епоха, глобалізація, вплив на державу.

Гарбар А. А.

ОПРЕДЕЛЕНИЕ ПОНЯТИЯ «НАЦИОНАЛЬНЫЕ ИНТЕРЕСЫ» И ФАКТОРЫ ИХ ФОРМИРОВАНИЯ

Рассматриваются структурообразующие факторы, влияющие на формирование, развитие, переменность и определение национальных интересов государств, существующих в системе международных отношений. Сформирован перечень наиболее существенных факторов, влияющих на государственные интересы. Доказывается, что понятие «национальные интересы» является переменным и анархическим по своей природе, особенно во время процесса глобализации, которая еще больше взаимосвязывает все компоненты в системе межгосударственных отношений. Предлагается новое определение термина «национальные интересы», исходя из его комплексного понимания.

Ключевые слова: национальные интересы, система международных отношений, историческая эпоха, глобализация, влияние на государство.

Garbar A.

THE DEFINITION OF THE CONCEPT OF «NATIONAL INTERESTS» AND FACTORS OF THEIR FORMATION

The author considers the aspects and structure-forming factors affecting the formation, development, variability, and determination of national interests of the states that exist in the system of international relations. The author formed a list of the most significant factors influencing the state interests. It is proved that the concept of «national interests» is variable and essentially anarchic, especially in the process of globalization, which interconnects all the components in the system of interstate relations even more. The new definition of the term «national interests» was proposed on the basis of its comprehensive understanding.

Key words: national interests, system of international relations, historical era, globalization, influence on the state.